

Boekbesprekingen

Acute pijn in de tandheelkunde

In dit proefschrift komen thema's als angst voor de tandarts, methoden om pijn te meten en factoren die van invloed zijn op de mate van pijn tijdens tandheelkundige ingrepen, aan bod. De interessantste conclusies zijn:

> Patiënten met een hoge mate van angst voor de tandarts lopen een verhoogd risico in een vicieuze cirkel terecht te komen: de patiënt verwacht dat een tandheelkundige ingreep pijn zal doen, ziet dit tijdens een ingreep bevestigd en tracht vervolgens een bezoek aan de tandarts te vermijden. Verder bleek dat angstige patiënten na een tandheelkundige anesthesie-injectie een hogere pijnintensiteit aangaven, die langer aanhield, dan 'normale' patiënten.

> Bij psychologiestudenten bleek dat positieve informatie over pijn bij wortelkanaalbehandelingen als gevolg had dat ze minder angst voor pijn tijdens de behandeling verwachtten. Gesuggereerd wordt dat dit mogelijk zal leiden tot het daadwerkelijk ervaren van minder pijn tijdens de endodontische behandeling.

> Parodontologiepatiënten die gesondeerd werden door een ervaren tandarts, ervoeren gemiddeld minder pijn dan patiënten die gesondeerd werden door een weinig ervaren tandarts. Het 'design' van het onderzoek laat echter niet toe te concluderen dat dit het gevolg is van de grotere vaardigheid van de ervaren tandarts, het zelfvertrouwen dat deze uitstraalt of de conditie van de patiënt (ze waren niet at random toegewezen aan de verschillende onderzoeksgroepen met als mogelijk gevolg bijvoorbeeld verschil in niveau van ontsteking tussen de groepen).

Naast deze onderwerpen wordt ook aandacht besteed aan de 'fear of dental pain questionnaire' (FDP) en de 'McGill pain questionnaire' (MPQ). De FDP is door Van Wijk ontwikkeld voor het meten van angstige verwachtingen over pijn in de mond en werd vervolgens getoetst op betrouwbaarheid en validiteit. De MPQ is een vaak gebruikte lijst voor het kwantificeren van intensiteit en kwaliteit van pijn. Via een literatuuroverzicht werd de status van de MPQ in tandheelkundig pijnonderzoek bepaald en tevens werd de validiteit van de vragenlijst bevestigd.

Verschillende hypothesen worden geformuleerd voor het verminderen van de mate van pijn zoals ervaren door (angstige) patiënten. Eventueel vervolgonderzoek dient deze hypothesen nog te bevestigen.

C.M. Visscher, Amsterdam

A.J. van Wijk

Acute pain in dentistry

Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, 2006

184 bl. Academisch proefschrift

Therapietrouw in de orthodontie

Therapietrouw bij orthodontische patiënten blijkt een ernstig probleem te zijn. Annemieke Bos startte in 2001 een onderzoeksproject met als doel de mogelijke oorzaken en oplossingen voor het gebrek aan terapietrouw in de orthodontie in kaart te brengen. Zonder medeweten van de patiënten werd een chip verborgen in de nekband van hun buitenbeugel. De chip reageert op lichaamstemperatuur. De metingen werden na 1 maand geanalyseerd en vergeleken met ingevulde vragenlijsten over het draaggedrag van de patiënt. De draagtijd bleek sterk overschat te worden: patiënten en ouders rapporteerden dat de beugel veel vaker werd gedragen dan daadwerkelijk het geval was, en zelfs orthodontisten schatten de draagtijd 70% hoger in. Vanaf de leeftijd van 13 jaar en ouder blijkt de trouw

voor het dragen van de buitenbeugel beperkt. Verder vond Bos dat de terapietrouw met betrekking tot het nakomen van afspraken redelijk tot goed is. Geheugensteuntjes aan de hand van een sms'je, een brief of per telefoon resulteerden niet in een verschil bij het al dan niet komen naar de afspraken.

Uit het onderzoek bleek dat de tevredenheid van de patiënt over

de behandeling het sterkst werd bepaald door de relatie met de behandelend orthodontist. Therapietrouw kan niet uitsluitend worden voorspeld op basis van de persoonlijkheidskenmerken van de patiënt, maar meerdere factoren spelen hierin een rol, zoals de attitude van de ouders ten aanzien van de terapietrouw. In dit proefschrift wordt een nieuw theoretisch model voorgesteld dat gebruikt kan worden voor verder onderzoek naar terapietrouw in de orthodontie. Dit is van groot belang omdat het versterken van terapietrouw in de orthodontie kan leiden tot een efficiëntere en effectievere orthodontische behandeling, vooral tot een kortere behandelduur, lagere kosten en verbeterde eindresultaten. Andere aspecten van terapietrouw, zoals het behoud van een goede mondhygiëne tijdens orthodontische behandelingen of het dragen van retentieapparatuur, komen in de thesis om diverse redenen niet aan bod.

Voor een ieder die iets wil weten of meten omtrent de terapietrouw van zijn patiënten, is deze doctoraatsthesis een aanrader.

E. Vingerhoedt en C.E.L. Carels, Leuven

A. Bos

Compliance in orthodontics

Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, 2006

129 bl. ISBN 90 361 0057 7. Academisch proefschrift

Behandeling van dentaal trauma

Om een dentaal trauma in de praktijk doelmatig en op niveau te kunnen behandelen bestaat bij de tandarts-algemeen practicus altijd behoefte aan een duidelijke praktijkrichtlijn op dit gebied. In Nederland is in het recente verleden volop aandacht besteed aan dentale trauma's door de Nederlandse Maatschappij tot bevordering van de Tandheelkunde (NMT), met de praktijkrichtlijn dentaal trauma, het afgelopen lustrumcongres van de Vereniging Medisch-Tandheelkundige Interactie en de mooie uitgave van het boek 'Kindertandheelkunde 2' in 2004.

In Engeland is de onderhavige uitgave een welkome aanvulling op de reeds bestaande boeken van bijvoorbeeld Andreasen uit 1994. Vooral het toenemende geweld in de samenleving, een richtlijn toegesneden op de Engelse situatie en de huidige behoefte aan tandheelkundige protocollen op dit gebied onderstrepen het belang van deze uitgave. De opzet van de diverse hoofdstukken is overzichtelijk: aan het begin van ieder hoofdstuk wordt kort en bondig het doel van het onderwerp en het praktische nut van de verworven kennis besproken, maar de uitwerking komt rommelig en onoverzichtelijk over. Daarnaast is het gebruikte fotomateriaal soms willekeurig en niet met de tekst in balans. Ondanks deze minpuntjes is de uitgave als geheel een aanwinst voor de (Engelse) tandarts.

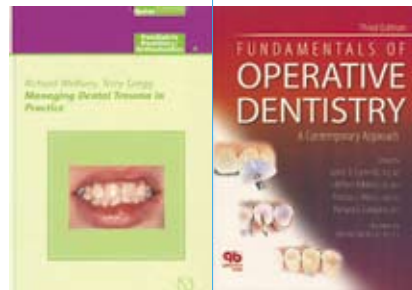
A. Faber, Almere

R. Welbury, T. Gregg

Quintessentials. Paediatric dentistry/orthodontics 4. Managing dental trauma in practice

London: Quintessence Publishing Co. Ltd., 2006

124 bl., geïll. £ 28.00. ISBN 1 85097 087 4

Operatieve tandheelkunde

Onlangs verscheen de derde editie van het boek 'Fundamentals of Operative Dentistry'. Ten opzichte van de vorige editie, die in 2002 in dit tijdschrift is besproken, zijn veel hoofdstukken aangevuld, geactualiseerd en voorzien van meer literatuurreferenties. Grote delen zijn overeind gebleven, waardoor de grote lijn van het boek is gehandhaafd. Ook nu lopen de biologische basisprincipes en het minimaal opofferen van tandweefsel als rode draden door de meeste hoofdstukken. Vanuit het Nederlands taalgebied zijn er bijdragen in de hoofdstukken 'Caries-management, diagnosis and treatment strategies', 'Bonding to enamel and dentin' en 'Direct anterior restorations'.

Voor wie helemaal op de hoogte wil zijn van bondings en hechttechnieken is het lijvige hoofdstuk over hechting een regelrechte aanrader. Alle aspecten van hechting worden *in extenso* behandeld, tot en met de meest recente generatie adhesieven. Amalgam heeft nog steeds een plaats in het boek. Terecht, zolang er nog opleidingen zijn waar amalgam op praktisch niveau wordt onderwezen. Een van de uitbreidingen is het gedeelte over fluorideafgifte door restauratiematerialen. Het hoofdstuk over composietrestauraties toegepast in de posterieure gebits-elementen is iets terughoudender dan wat in Nederland wordt onderwezen en ademt een ietwat Amerikaanse sfeer. Voor het esthetische composietwerk in het front zijn in het Nederlands betere boeken voorhanden. Bleektechnieken voor vitale en non-vitale gebitselementen worden door de auteurs ook tot operatieve tandheelkunde gerekend. Veel aandacht is er voor de indirecte restauraties: facings, frontkronen en inlays, onlays en kronen in het posterieure gebied. Ook CAD/CAM-technieken komen aan bod, zoals Cerec-3. Het boek besluit met het opbouwen van endodontisch behandelde gebitselementen.

Vergeleken met de vorige editie is de lay-out gemoderniseerd. Veel foto's zijn nu groter en duidelijker afgedrukt en in enkele hoofdstukken zijn zwart-wit tekeningen vervangen door kleurenfoto's. Wellicht wordt deze lijn voortgezet in een volgende uitgave.

Het ultieme universele handboek voor operatieve tandheelkunde bestaat niet. Toch kan dit boek worden beschouwd als een standaardwerk voor operatieve tandheelkunde. De subtitel dekt de lading: 'a contemporary approach'. Het boek is vooral bedoeld voor het onderwijs, maar ook de algemeen practicus die al een tijdje meedraait, kan er veel actuele informatie uit halen.

J.D. Scholtanus, Groningen

J.B. Summitt, J.W. Robbins, T.J. Hilton, R.S. Schwartz

Fundamentals of operative dentistry, a contemporary approach

Chicago: Quintessence Publishing Co. Ltd., 2006

612 bl., geïll. £ 56.00. ISBN 0 86715 452 7

Oncologie voor de tandheelkundige praktijk

Dit boek is een bewerkte uitgave van 'Oncologie voor de algemene praktijk', dat in 2005 verscheen. Zorgverleners in de tandheelkundige praktijk krijgen regelmatig te maken met patiënten die voor kanker zijn behandeld of worden behandeld. Omdat de incidentie van kanker toeneemt, mag van de tandheelkundige professie enige bekendheid worden verondersteld met algemene aspecten, diagnostiek, behandeling en palliatieve zorg van kanker in het algemeen en van tumoren in het hoofd-halsgebied in het bijzonder. De nadruk van het boek ligt daarom vooral op tumoren in het hoofd-halsgebied, omdat de tandheelkundige professie een directe verantwoordelijkheid heeft bij de preventie en vroegtijdige herkenning van deze tumoren.

Het boek bestaat uit 2 delen. In het eerste deel wordt ingegaan op de algemene aspecten van de oncologie. Dit zeer informatieve deel van het boek behandelt onder andere de epidemiologie, de organisatie van de oncologische zorg en de diverse aspecten van de tumorontwikkeling, de metastasering, de diagnostiek, de behandeling inclusief de palliatieve behandeling en de psychosociale begeleiding van patiënten met kanker en hun naasten. Daarnaast wordt de rol van de tandarts in de oncologie belicht en wordt aandacht besteed aan de mondzorg voorafgaande aan, tijdens en na de behandeling. Ook worden de neveneffecten van de oncologische behandeling op de mondgezondheid besproken.

In het tweede deel worden de speciële tumorsoorten behandeld. De belangrijkste aspecten van elk type tumor worden helder en compact besproken. Vooral het hoofdstuk over hoofd-halstumoren is voor het tandheelkundig team van belang.

Het boek is een aanrader voor de student in de tandheelkunde, de tandarts en de mondhygiënist alsmede voor kaakchirurgen en orthodontisten en zij die hiervoor in opleiding zijn.

J.G.A.M. de Visscher, Leeuwarden

J. de Vries, J.L.N. Roodenburg, I. van der Waal, W. Bender
Oncologie voor de tandheelkundige praktijk

Assen: Van Gorcum, 2006

301 bl., geïll., € 37,50. ISBN 90 232 4250 2

Assisteren in beeld

Dit boek richt zich op de kerntaken van een tandartsassistent: het assisteren aan de stoel. Om een theoretische basis te bieden wordt in 50 bladzijden een beknopte anatomie van het hoofd-halsgebied gegeven, met eenvoudige, maar doeltreffende (kleine)tekeningen. Ook worden de verschillende deelgebieden van de tandheelkunde besproken. Een beknopte begrippenlijst geeft in 6 bladzijden een overzicht van de belangrijkste medische en tandheelkundige begrippen zoals incideren en chamfer. Daarna volgen 325 postzegelgrote plaatjes van allerhande artikelen die in een tandartspraktijk kunnen voorkomen, van afzuiger tot zandstraler, alles op alfabet gerangschikt. Het doet een beetje denken aan een dentale catalogus, maar dan staat hier bij elk plaatje een korte omschrijving van het instrument en de toepassing ervan in de tandheelkunde. Een aantal subhoofdstukjes geeft in eenvoudige woorden basale uitleg over onder andere adhesieven, anesthesie en extractietangen.

Het geheel doet verzorgd aan en kan een goede ondersteuning zijn voor de beginnende tandartsassistent. De bijgeleverde cd-rom toont de standaardhandelingen in de praktijk zoals afzuigen, mengen

en niet te vergeten: goed zitten. Helaas waren deze bestanden op geen enkele Windows PC goed af te spelen, ook niet na adviezen van de helpdesk.

Natuurlijk gaat het in iedere tandartspraktijk weer anders en ontbreken er items in dit boek (conditioner wordt wel genoemd, glasionomeer niet). Als basis en als naslagwerk is dit boek echter heel geschikt voor de beginnende tandartsassistent en ook voor de ervaren assistent die een bepaald begrip wil naslaan, nog eens wil weten welke tang voor welke kies is bedoeld, of de basale anatomische kennis van het hoofd-halsgebied wil opfrissen.

A.M. van Luijk, Almere

D.M. Voet

Assisteren in beeld

Houten: Bohn Stafleu Van Loghum, 2006

200 bl., geïll. € 46,50. ISBN 90 313 4646 2